

O ANTENATACH I RODZEŃSTWIE MARII KONOPNICKIEJ – PRZYCZYNKI GENEALOGICZNO-BIOGRAFICZNE

DOROTA SAMBORSKA-KUKUĆ*

„Z informacji o życiu Marii Konopnickiej, jakie drukowano przez sto lat, właściwie tylko dwa fakty nie zostały podważone – jej nazwisko i śmierć” – pisał w roku 2000 Tadeusz Budrewicz¹. Słowa te demaskują słabości dawnej polskiej biografistyki opierającej się nie na sprawdzalnych faktach, ale na domysłach i plotkach, nie na rzetelnej archiwalnej kwerendzie, ale na bezkrytycznym powielaniu sądów poprzedników. Ostatnimi laty, dzięki staraniom potomków poetki, Jana Bieleckiego i jego żony Danuty Zamoyskiej-Bieleckiej, autorów pracy genealogicznej o przodkach autorki *Roty*, wyświetlonych zostało kilka nowych faktów opartych na dość wiarygodnej dokumentacji², choć pamiętać należy, że pierwszą poważniejszą próbę rekonstrukcji genealogicznych podjął w latach osiemdziesiątych Bronisław Wojciechowski, w jego rozpoznaniach jednak były luki (brak gałęzi Turskich) i niedokładności, a niektóre uwagi obwarowane zaledwie kwantyfikatorem hipotez³. Niestety, wywody Bieleckich są tylko w niewielkiej części satysfakcjonujące. W związku z tym, że praca ma charakter amatorski, odbiorca nie uzyskuje wiedzy kompletnej, jest tu zbyt dużo białych plam wynikających z całkowitej niemal absencji aktów metrykalnych, jest szereg powtórzeń, których źródłem było przeważnie zawierzenie Wojciechowskiemu bądź innym biografom, są w końcu informacje nieweryfikowalne, których pochodzenia nie odnotowano w przypisach lub sfomułowano zapis w sposób niewłaściwy.

Celem mojego artykułu, opartego niemal wyłącznie na danych z metryk odnalezionych w kilkunastu archiwach, jest skonstruowanie genealogii rodziny

* Dorota Samborska-Kukuć – dr hab., prof. w Katedrze Literatury Pozytywizmu i Młodej Polski, Uniwersytet Łódzki.

¹ T. Budrewicz, *Zacna, znana, zakochana... Nad biografiami Marii Konopnickiej* [w:] *Konopnicka. Szkice historycznoliterackie*, Kraków 2000, s. 15.

² D. Zamoyska-Bielecka, J. Bielecki, *Cień z nieba. Maria Stanisława z Wasiłowskich Konopnicka i jej przodkowie* [w:] *Upominki od narodu. Jubileusze, rocznice, obchody pisarzy*, red. T. Budrewicz, P. Bukowski, R. Stachura-Lupa, Żarnowiec 2010, s. 336–367.

³ B. Wojciechowski, *O rodzinie Wasiłowskich. Przyczynek do genealogii i biografii Marii Konopnickiej*, „Stolica” 1984, nr 44, s. 4–5.

Konopnickiej: Wasiłowskich i Turskich zarówno w linii prostej, jak i bocznej, z górną granicą wyznaczoną przez dziadków (w czasy dawniejsze sięgają Bieleccy, czerpiąc z prac heraldycznych), dolną zaś przez rodzeństwo poetki (o jej potomstwie piszę w osobnym tekście). Rudymenarne ustalenia Bieleckich zostaną zatem w dużej mierze uzupełnione lub zmienione zgodnie ze źródłami. Bieleccy pominieli – poza Ignacym Wasiłowskim – stryjostwa i wujostwa Konopnickiej, co okazuje się w związku z jej korespondencją brakiem ważącym na identyfikacjach niektórych osób. Wprowadzenie nowych danych, sprostowania, uściślanie a także próba zbadania, czy i w jakim stopniu krewni poetki pozostawali z nią w relacjach to zadania niniejszego opracowania. Znajdą się w nim w przeważającej większości rzeczy nowe, udokumentowane i opisane, niekiedy tylko, z konieczności kontekstowej lub systematyzacyjnej zostaną wprowadzone znane już ustalenia.

*

Źródłem pierwotnym wiedzy o krewnych i powinowatych Konopnickiej są jej – dość lakoniczne – zwierzenia poczynione hrabiemu Antoniemu Wodzińskiemu w liście z 17 sierpnia 1902 r., opublikowanym w „Kurierze Warszawskim”⁴, a przedrukowanym przez Jana Baculewskiego⁵. Godzi się w tym miejscu zacytować odpowiednie passusy, by pokazać stan wyjściowy wiedzy na interesujący nas temat:

[...] Ród matki mojej i ojca mego jest ziemiański i przeważnie dotychczas trzyma się roli. Pan Bartłomiej Turski, ojciec mojej matki, był właścicielem Siecienia w Sierpeckiem. Rodzina ta, Stanisław Turski, mój wuj, oraz Jan Turski, syn jego, siedzą w Płockiem, dawnymi czasy w Nieszczycach⁶, potem w Żytowie⁷ itd. Ród mój ojczysty – Wasiłowskich – z dawna osiadły był nad Bugiem. Ostatnio mieli tam dziadowie moi wieś Rynek⁸, a prócz tego – iż dzieci była gromadka – dzierzawili Rzyśnik⁹, Gwizdały¹⁰ i inne ziemie z dóbr Zamoyskich.

Córki powychodziły za ziemian. Z dwóch synów, którzy obaj ukończyli naukę prawa, starszy Ignacy pracował krótko w ówczesnej komisji skarbu, razem z T[eofilem] Lenartowiczem; za czym – ze sprawy Gromskiego¹¹, która poetkę uczyniła tułaczem – wzięty w Sybir, spędził długie lata w rotach

⁴ M. Konopnicka do A. Wodzińskiego, *List II z dnia 17 sierpnia 1902 r.* [w:] *Dwa listy Konopnickiej*, „Kurier Warszawski” 1911, nr 1, s. 4.

⁵ *Maria Konopnicka o sobie i współczesnym jej świecie. Materiały* [w:] J. Baculewski, *Maria Konopnicka*, Warszawa: WSiP 1978, 107–111.

⁶ Niszczycze – gmina Bielsk, powiat płocki. Wieś Niszczycze leży na Dolnym Śląsku.

⁷ Żytów – osada pod Sierpcem.

⁸ Rynek – folwark, gmina Wąsewo, powiat Ostrów Mazowiecka.

⁹ Rząśnik (dawnej parafii Wąsewo) w powiecie wyszkowskim.

¹⁰ Gwizdały (parafii Kamieńczyk) w gminie Łochów, powiatu węgrowskiego.

¹¹ Chodzi o Gerwazego Gzowskiego (1815–1888), syna Kajetana i Józefy z Czołchańskich) z Dzierżeniną. Ignacy i Józef Wasiłowscy mieszkali na stacji z Gerwazym i Marcinem (ur. 1817)

aresztanckich, skazany w żołdacki szynel. Piszę o tym dlatego, że jego listy, rozmowy o nim, i wreszcie jego powrót w żołdackim szynelu stanowią część najsilniejszych wrażeń mego dzieciństwa.

Urodziłam się w Suwałkach, gdzie ojciec mój był obrońcą prokuraturii. Wpędce jednak przeniesiono go do Kalisza na podobną posadę i tu owdowiał. Mało pamiętam matkę, która nas zostawiła sześcioro: jedyny brat zginął w pierwszej bitwie pod Krzywosądzami¹², przyszedłszy z Liège, gdzie był na uniwersytecie, z partią [Ludwika] Mierosławskiego. My zaś dziewczęta, wydane zostałyśmy też za ziemian na wieś.

Atmosfera naszego dzieciństwa była bardzo różna od tej, w jakiej dzieci żyją zwykle. Ojciec mój był mistyk, ogromnie religijny, samotnik, oddany pracy i dzieciom. [...] Dom nasz sierocy był prawie zakonnym domem; nie przyjmowano w nim i nie oddawano żadnych wizyt, nie prowadzono żadnych wesołych światowych rozmów, a spacer, na które nas ojciec prowadził, miały za cel zwykły – cmentarz. Poza tym, doskonały prawnik, pozostawił ojciec mój tradycję świetnej wymowy prawniczej i nieskazitelnego żywota. Umarł w Warszawie, jako prezes prokuraturii. [...]

Przywołane fragmenty listu, napisanego – jak zastrzega Konopnicka – w „chwili pokuracyjnego osłabienia woli, aby wbrew wszelkim moim zasadom mówić o sobie”, zawierają kilka informacji, nie jest to jednak nawet szczątkowa genealogia, jedynie garść ogólników. Ponad fakty, których zresztą być może poetka już nie pamięta lub pamiętać nie chce, przedkłada interpretację minionej rzeczywistości (atmosferę domową) i ewokację wrażeń (osoba stryja Ignacego Wasiłowskiego)¹³. Nie jest to zatem poważne źródło wiedzy, ale cięń zasłyszanych rodzinnych wspomnień niewolnych, jak się za chwilę okaże, od przeinaczeń.

WASIŁOWSCY

Ród Marii Konopnickiej wywodzi się głównie z Mazowsza – z dawnej, rdzennie polskiej Ziemi Dobrzyńskiej – z okolic Sierpca, Ostrowi Mazowieckiej, Płocka i Wyszkowa¹⁴. Dziadkami Marii Konopnickiej „po mieczu” byli:

Gzowskimi w Pułtusk. Gerwazy Gzowski był dwa lata młodszy od Józefa Wasiłowskiego, a nie jego rówieśnikiem, jak twierdzą Bieleccy, którzy na tej podstawie zakładają, iż byli oni uczniami jednej klasy.

¹² Krzywosądz (parafia własna) w gminie Dobre, powiatu radziejowskiego.

¹³ Dziwi zatarcie się w pamięci Konopnickiej obrazu matki („mało pamiętam matkę”), wszak w roku jej zgonu miała dwanaście lat. Albo więc w istocie Salomea Wasiłowska nie była dla przyszłej poetki osobą ważną i słabo zapisała się w jej pamięci, albo w taki sposób odreagowuje swój żal za dzieciństwem pozbawionym matki, albo sformułowanie jest konsekwencją odejmowania sobie przez Konopnicką lat (swoje urodziny datowała na rok 1846). Trudno raczej zgodzić się z mało logiczną interpretacją H. Sutarzewicz (*Asnyk, Konopnicka i Dąbrowska w Kaliszu*, Warszawa 1977, s. 32), która pisze: „[Konopnicka] bardzo silnie odczuła pierwsze lata po śmierci matki i uważała, że ten okres był szczególnie ważny w jej biografii i winien być uwidoczniony. Pominęła zaś niemal zupełnie wczesną młodość, pisząc jedynie, że ona i jej siostry wyszły za mąż za ziemianina”.

¹⁴ Błąd popełnia A. Patla (*W Suwałkach [w:] Śladami życia i twórczości Marii Konopnickiej. Szkice historycznoliterackie. Wspomnienia. Materiały biograficzne*, zebrał i oprac. J. Ba-

Stanisław Wasiłowski i Rozalia z Paczuskich; Wojciechowski tak charakteryzuje ród, cofając się o kilka pokoleń:

Wasiłowscy są rodziną drobnoszlachecką, pochodzącą z północnego Mazowsza. Siedzieli w dwóch przysiółkach w dawnym powiecie przasnyskim, mianowicie w Wasiłach Tańskich w parafii Dzierzgowo i Wasiłach- Zygnach w parafii Duczymin, nad samą granicą Prus. Nikt z tej rodziny nie dochrapał się w dawnej Polsce najskromniejszego choćby urzędu ziemskiego, nie ma o niej wzmianki w dawnych herbarzach, paru jednak jej przedstawiciele brało udział w elekcjach królów polskich. Przodkowie Marii Konopnickiej dawno jednak opuścili strony rodzinne w poszukiwaniu środków do życia.¹⁵

Dzięki ustaleniom Wojciechowskiego wiemy, że gałąź Wasiłowskich wywodzi się z podwarszawskiej wówczas Pragi¹⁶, myli się jednak badacz, podając, że dziadek Konopnickiej, Stanisław, tam się urodził, przyszedł bowiem na świat, jak to wynika z aktu jego zgonu, w 1780 r. w Komorowie k. Ostrowi Mazowieckiej; był on synem Wawrzyńca i Reginy z Dziewanowskich¹⁷.

Rozalia¹⁸ z Paczuskich¹⁹ Wasiłowska (córka Macieja i Wiktorii z N.), urodziła się w 1790 r. prawdopodobnie w Międzyzlesiu (parafia Klembów gminy Wołomin)²⁰. Związek małżeński Wasiłowscy zawarli w roku 1805 w parafii Niegów gminy Stanisławów powiatu Mińsk Mazowiecki. Z ich progenitury (o której niżej) wnioskować można, iż do roku 1820 mieszkali w dzierżawionym przez siebie Barchowie parafii Kamionna, potem w Gwizdałach parafii Kamieńczyk (w dobrach Zamoyskich wchodzących w skład kompleksu dóbr Jadów), następnie we wsi Grodzisko parafii Wąsewo, a w końcu w nieodległym Rzańniku tej samej parafii. Oboje dożyli sędziwego wieku, Stanisław zmarł w Rzańniku 16 lutego 1861 r.²¹ w osiemdziesiątym pierwszym roku życia, Rozalia przeżyła męża o dwadzieścia lat i umarła jako przeszło dziewięćdziesięciolatka 9 stycznia 1881 r. we wsi Rynek parafii Jelonki (gmina Komorowo powiatu ostrowskiego), gdzie mieszkała u jednej ze swych najmłod-

culewski, Warszawa 1963, s. 40), opierając się na wtórnych materiałach i frekwencji nazwiska: Wasiłowski, gdy pisze, że rodzina ta pochodzi z podlaskiego. Wasiłowscy mieszkali w powiecie wyszkowskim nad Bugiem, nie zaś w Sokołowie, jak to twierdzi autor przyczynku.

¹⁵ B. Wojciechowski, dz. cyt., s. 4.

¹⁶ Tamże.

¹⁷ USC Wąsewo/parafia rzymskokatolicka Narodzenia Najświętszej Marii Panny [w:] Archiwum Państwowe w Warszawie (oddział Pułtusk), sygn. 79/145, akt nr 14 z roku 1861. W akcie zgonu nazwisko panieńskie matki: Olędzka.

¹⁸ Podawana niekiedy jako Róża.

¹⁹ W związku z archaicznymi (gwarowymi) odmianami nazwiska (Paczuski) bądź wadliwym odczytywaniem z rękopiśmiennych metryk istnieje kilka jego odmian. Prawidłowa to: Paczusczy.

²⁰ Wynika z aktu zgonu. Rozalia miała co najmniej jedną siostrę, Teklę Katarzynę, urodzoną w 1799 właśnie w Międzyzlesiu. Mylą się zatem Bieleccy, że ród Paczuskich wywodzi się z Podlasia.

²¹ Informacje z aktu zgonu, zob. przypis 17.

szych córek, Emilii Zalewskiej²². Rynek był dziedziczną własnością jej męża, Józefa.

Twierdzenie Wojciechowskiego, że Wasiłowscy jedynie dzierżawili cudze majątki, może w przywołanych aktach uzyskać potwierdzenie, w żadnym nie znajdujemy bowiem informacji o tym, by byli posesjonatami. Niemniej jednak nie można o tym orzekać z bezwzględną pewnością, nawet opierając się na niedokładnym i wybiórczym w tym względzie *Słowniku Geograficznym Królestwa Polskiego*, na który powołuje się Wojciechowski. Wasiłowscy mogli dzierżawić majątki, posiadając jakieś swoje dobra, których niedochodowość wymuszała w sensie ekonomicznym zatrudnienie na posadzie arendarza. Dzierżawa w tym przypadku nie wyklucza posesjonactwa.

Stanisław i Rozalia Wasiłowscy mieli jeszcze co najmniej²³ ośmioro dzieci urodzonych w Barchowie²⁴. Wojciechowski, penetrując księgi parafialne w Kamionnej, identyfikuje sześcioro z nich: Wiktorię (1810–?)²⁵, zmarłą w niemowlęctwie Teklę Ludwikę (1812–1812)²⁵, Józefa (1813–1878), ojca Konopnickiej, Juliannę Izabellę, późniejszą Dąbrowską (1816–?)²⁶, Ignacego (1818–1901) oraz Teklę Antoninę, za mężem Lipińską (1820–?)²⁷. „Zgubił” jeszcze dwójkę: Marianę, późniejszą Dobrowolską (1806–1857) oraz Ksawerego (1809–1823), zmarłego w 13 roku życia w Gwizdałach²⁸.

Tam, w parafii Kamieńczyk, której akta metrykalne pozostały poza zasięgiem Wojciechowskiego oraz Bieleckich, przyszły na świat jeszcze cztery córki: Ludwika [Rudzińska²⁹] (1824–po 1888), Karolina Helena [Niedziałkowska] (1828–1862), wspomniana wyżej Emilia [Zalewska] (1832–1906) oraz Waleria Joanna [Pischowa 1. voto Kuligowska] (1834–po 1895)³⁰.

Z aktów parafialnych udało się ustalić ogólny zarys życia potomstwa Wasiłowskich. Julianna Wasiłowska wyszła za mąż jako dziewiętnastolatka w lutym 1836 r. za Józefa Dąbrowskiego, syna Franciszka i Barbary z Ożarowskich (ur. 1811) pochodzącego ze wsi Brzóza parafii Łochów³¹. Dąbrowscy mieszkali

²² USC Jelonki/parafia rzymskokatolicka Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny [w:] Archiwum Państwowe w Warszawie (oddział Pułtusk), sygn. 79/146, akt nr 7 z roku 1881. Bieleccy, którzy nie dotarli do tego aktu, słusznie domniemywali, że umarła u którejś z córek.

²³ Niedostępne są w archiwum akta parafialne Kamionna z lat 1805–1809.

²⁴ Wykaz sporządzony przez Wojciechowskiego jest niepełny, są w nim także liczne błędy wynikające z braku informacji ze źródeł archiwalnych.

²⁵ USC Kamionna/parafia Niepokalanego Poczęcia [w:] Archiwum Państwowe w Siedlcach, sygn. 62/411, akt nr 29 z 1812.

²⁶ Tamże, akt nr 19 z roku 1816.

²⁷ Tamże, akt nr 32 z roku 1820.

²⁸ Identyfikacja na podstawie aktu zgonu: USC Kamieńczyk/parafia Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny [w:] Archiwum Diecezjalne Warszawsko-Praskie, sygn. 521/11, akt nr 16 z roku 1823.

²⁹ Inna wersja nazwiska z akt: Rudzińska.

³⁰ Wszystkie akta urodzeń w księgach metrykalnych parafii Kamieńczyk.

³¹ USC Kamieńczyk, akt 22 z roku 1836.

w Jadowie, mieli chyba tylko jedną córkę, Juliannę (1845–1846) zmarłą we wczesnym dzieciństwie³².

Jej młodsza o cztery lata siostra Tekla Wasiłowska w lipcu roku 1844 została żoną Juliana Lipińskiego, syna Franciszka i Katarzyny z Grabowskich, nadleśniczego Borów Zasławskich, ze wsi Brudki parafii Wąsewo. Oboje urodzili się w roku 1820³³. Mieszkali w Brudkach, mieli syna Tomasza³⁴.

Marianna, najstarsza z dwu siostr urodzonych w Barchowie, poślubiła w 1825 r. Szymona Dobrowolskiego, syna Łukasza i Kunegundy z Roganiów, z okolicznej wsi Fidest³⁵, mieszkała w Jadowie, potem w Gwizdałach. Dobrowolscy mieli trzy córki: Mariannę (1829), Jadwigę (1839) i Anielę (1845) i trzech synów: Romana (1835) oraz bliźnięta – Józefa i Juliana (1842). Umarła w 1857 r. w Rząśniku jako wdowa³⁶.

Urodzoną w 1828 r. Karolinę Wasiłowską poślubił w październiku 1852 r. Apolinary Niedziałkowski, syn Franciszka i Katarzyny z Pajewskich, dwudziestoosmioletni wdowiec (po Juliannie z Nienaftowskich, zm. w 1848), pochodzący z Długołęki, a mieszkający we wsi Stok parafii Komorowo³⁷. Małżonkowie zamieszkali najpierw w Rząśniku, potem we wsi Rażny w parafii Sadowne. Mieli sześcioro dzieci: Antoniego (1853), Kazimierza (1855), Konrada (1858), Józefę (1860) oraz bliźnięta Helenę i Henryka (1862), po urodzeniu których (po kilku dniach) Karolina Niedziałkowska umarła³⁸.

O ile wspomniane wyżej ciotki Konopnickiej nie pojawiają się w jej korespondencji, to wzmiankowane są ich trzy siostry: Emilia, Ludwika i Waleria. Osoby te nie są przez wydawców identyfikowane, warto więc te dane tutaj wyłożyć, jako drobne uzupełnienie do ogromnej pracy Leny Magnone³⁹ i Jacka Nowaka⁴⁰ nad blokiem korespondencyjnym.

Ludwika Wasiłowska wyszła za mąż w 1845 r. w parafii Kamieńczyk za dzierżawcę wsi Dalekie (w gminie Wąsewo), Stanisława Rudzińskiego pochodzącego spod Wołomina⁴¹. Mieszkała w Dalekiem, a następnie w Pakosławiu pod Iłżą⁴².

³² USC Jadów/parafia rzymskokatolicka Znalezienia Krzyża [w:] Archiwum Diecezjalne Warszawsko-Praskie, sygn. 521/12, akt 16 z roku 1846.

³³ USC Kamieńczyk, akt nr 23 z roku 1844.

³⁴ USC Wąsewo, akt nr 96 z roku 1847.

³⁵ USC Jadów, akt nr 28 z roku 1825.

³⁶ USC Wąsewo, akt nr 77 z roku 1857.

³⁷ Tamże, akt nr 21 z roku 1852.

³⁸ USC Sadowne/parafia [w:] św. Jana Chrzciciela [w:] Archiwum Państwowe w Siedlcach, sygn. 62/214, akt nr 86 z roku 1862.

³⁹ M. Konopnicka, *Listy do synów i córek*, oprac. L. Magnone, Warszawa 2010, dalej: LSC.

⁴⁰ M. Konopnicka, *Listy do Ignacego Wasiłowskiego*, oprac. J. Nowak, Warszawa 2005, dalej: LIW.

⁴¹ USC Kamieńczyk, akt nr 19 z roku 1845.

⁴² Wynika z aktu małżeństwa córki Ludwiki Rudzińskiej z Marianem Bracem, USC Radzanów/parafia św. Marcina [w:] Archiwum Państwowe w Radomiu, sygn. 58/157, akt nr 7 z roku 1909.

Urodziła co najmniej dwóch synów (Józefa Juliana⁴³ i Jana Marcelego⁴⁴) i sześć córek (Mariannę⁴⁵, Rozalię, Stanisławę⁴⁶, Ludwikę, Julię i Klementynę). Po roku 1888 mieszkała w Radomiu, co wynika z listu Marii Konopnickiej do stryja z dnia 5 listopada tego roku. W liście tym poetka wyraża zadowolenie z bliskości zamieszkania rodzeństwa⁴⁷, w następnych przywołuje swego kuzyna Józefa Rudzińskiego (1850–?), z nikłej wprawdzie treści, ale też z tonu listu można wnosić, że była z nim w dobrych stosunkach. W korespondencji (z lat 1889–1890) jest także mowa o córce wujostwa Rudzińskich, Mariannie nazywanej Marynią (ur. 1857) – „niemłodej, ale energicznej pannie”⁴⁸; jej osoba pojawia się bowiem w związku z synem poetki, Janem Konopnickim, który wraz z nią wziął bowiem w dzierżawę młyn w Pętkowicach, z czego Konopnicka nie była zadowolona, czemu dała wyraz w liście do męża⁴⁹. Później jednak, po osobistych odwiedzinach, zmieniła zdanie, ponieważ i okolica, i sposób gospodarowania wydały jej się właściwe. O Ludwice Rudzińskiej, określanej jako „bardzo dobra osoba”⁵⁰ pisała: „ciotka Rudzińska ogarnia to wszystko swoją i pomocą, i opieką, i radą”⁵¹. Jeszcze jedna wzmianka Konopnickiej o rodzinie Rudzińskich pochodzi z 1898 r. i pojawia się w liście poetki do syna Stanisława, a dotyczy Jana Marcelego Rudzińskiego („cioteczno go wuja”) z kontekstu wynika, że jest on nauczycielem w Moskwie⁵².

J. Nowak, który opracował zespół listów Konopnickiej do Ignacego Wasiłowskiego twierdzi: „Wieś Rynek nie była własnością Wasiłowskich, a tylko przez nich dzierżawioną”⁵³. Otóż dzierżawiona nie była, bowiem urodzona w 1832 r. Emilia Wasiłowska w lipcu 1858 r. wyszła za mąż za dziedzica Rynku i sąsiedniego folwarku – Zalesie, Józefa Zaleskiego, wójta gminy Szczawin⁵⁴. W latach 1859–1871 urodziła pięcioro dzieci: Jana (1859⁵⁵), Stefanię (1863⁵⁶), Mariannę (1864⁵⁷), Bronisławę (1867⁵⁸) oraz Zofię (1871⁵⁹). Umarła jako wdowa w roku 1906 w Rynku parafii Jelonki. Zalescy nie byli najlepszymi gospodarzami, utracili bowiem wskutek rozrzutności część posiadłości. O tej to rodzinie pisze poetka:

⁴³ USC Wąsewo, akt nr 62 z roku 1850.

⁴⁴ Tamże, akt nr 53 z roku 1855.

⁴⁵ Tamże, akt nr 54 z roku 1857.

⁴⁶ Tamże, akt nr 49 z roku 1853.

⁴⁷ LIW, s. 240.

⁴⁸ LSC, s. 56.

⁴⁹ LIW, s. 251.

⁵⁰ LSC, s. 68.

⁵¹ Tamże, s. 67

⁵² Tamże, s. 486

⁵³ LIW, s. 305.

⁵⁴ USC Wąsewo, akt nr 17 z roku 1858.

⁵⁵ USC Jelonki, akt nr 54 z roku 1859.

⁵⁶ Tamże, akt nr 116 z roku 1863.

⁵⁷ Tamże, akt nr 53 z roku 1864.

⁵⁸ Tamże, akt nr 98 z roku 1864.

⁵⁹ Tamże, akt nr 115 z roku 1871.

Przeszliśmy tu w domu i za domem cały szereg zmartwień i kłopotów. Najpierw Zalescy. Pewno słyszałeś, drogi, o ich interesach. Ja dobrze tego nie znam i tyle wiem tylko, że się to o mnie oparło wtedy już, kiedy wszelki ratunek był niemożliwym. Nabiegałam się tedy przez dni kilka i nie wyniosłam z całej tej krzątaniny nic, prócz przeświadczenia, że są u nas takie rody, jakby skazane na majątkowe zagłady. Człowiek, który ma w ręku kamienicę, wioskę i jakąś sumę bankową, daje się sprzedawać z licytacji dla tysiąca rubli, i dopiero, kiedy klamka zapadła, biega, kręci się i naturalnie w pierwszej linii musi się przyznawać tym, z którymi traktuje dla własnego niedołęstwa, co wcale nie ułatwia interesu. Nie znam go i nigdy tam nie byłam, ale mieszkali tam Rodzice Ojca mego i Twoi, Stryju miły, i szkoda będzie tej siedziby dla Niemca.⁶⁰

Zawsze praktyczna Konopnicka utyskuje na marnotrawstwo i niezaradność siostry i szwagra adresata. Zalesie zostało rzeczywiście wystawione na licytację, o czym donosiła „Gazeta Warszawska” z początku 1886 r.⁶¹

O losach Walerii Wasiłowskiej wiadomo najwięcej. Pierwszy jej mąż Jan Pisch (Pisscha, Pischon⁶²) pochodzący z Nowego Sącza (mieszkający wraz z matką Delfiną z Czarnieckich oraz siostrą Józefą, późniejszą Jastrzębską zaprzyjaźnioną zwłaszcza z Karoliną Niedziałkowską), rządca dóbr Grodzisko, a następnie pisarz gminny w tymże Grodzisku zmarł w rok po ślubie⁶³, w 1854 r., zostawiając po sobie córkę Magdalenę Kazimierę⁶⁴. Z aktu wynika, że Pischowie byli w separacji. Po czterech latach wdowa wyszła powtórnie za mąż za Ludwika Ludomira Kuligowskiego (ur. 1834) spod Mariampola, rządząc dóbr nieodległej wsi Ponikiew Mała w gminie Goworowo. Tam zapewne urodziły się dwie córki: Kazimiera oraz Bronisława, następnie małżonkowie zamieszkali we wsi Bogate w powiecie przasnyskim, które Kuligowski dzierżawił. Tam przyszła na świat w 1865 r. Maria, późniejsza Żelechowska⁶⁵. Zapewne po śmierci męża Kuligowska z córkami przeprowadziła się do Warszawy. Walerię wspomina Konopnicka w liście do Wasiłowskiego z 29 lipca 1895 jako kuracjuszkę w Otwocku przebywającą tam „z Brońcią”⁶⁶. W listach do dzieci jest więcej o niej wzmianek, w których niezmiennie określana jest jako: „ciotka Kuligowska” (a także o jej trzech córkach: Kazimierze⁶⁷, Bronisławie⁶⁸ i Marii). Z relacji Konopnickiej

⁶⁰ LIW, s. 157–158.

⁶¹ *Dyrekcja Szczegółowa Towarzystwa Kredytowego Ziemińskiego w Warszawie* [spis licytowanych dóbr], „Gazeta Warszawska” 1886, nr 28, s. 8, 1886, nr 56, s. 6.

⁶² W tych wariantach nazwisko to występuje nie tylko w aktach, ale i podpisach pod nimi (sic!).

⁶³ USC Wąsewo, akt nr 15 z roku 1853 oraz akt nr 81 z roku 1854.

⁶⁴ Tamże, akt 62 z roku 1854.

⁶⁵ USC Bogate/parafia rzymskokatolicka św. Jana Ewangelisty [w:] Archiwum Państwowe w Warszawie (oddział Pułtusk), sygn. 79/100, akt nr 77 z roku 1865; USC Warszawa/parafia rzymskokatolicka św. Aleksandra [w:] Archiwum Państwowe w Warszawie, sygn. 72/162, akt nr 176 z roku 1891.

⁶⁶ LIW, s. 484.

⁶⁷ Kazimiera była krawcową, wynika to z listów Konopnickiej.

⁶⁸ Bronisława była nauczycielką prywatną, w 1908 r. mieszkała przy Okopowej 78 w Warszawie, *Adresy Warszawy*, Warszawa 1908, s. 160.

wynika, że odwiedza je często. Ta bezmiennność skłania Lenę Magnone do dokonania utożsamienia Walerii z Kamilą Kuligowską, adresatką panieńskich listów Konopnickiej odnalezionych przez Tadeusza Czapczyńskiego⁶⁹, a przywołanych przez Halinę Sutarzewicz. Jest to jednak zbieżność dość popularnego nazwiska.

Wasiłowscy mieli trzech synów: Ksawerego, Józefa i Ignacego. Najstarszy z nich, urodzony w 1809 r. Ksawery, umarł – jak wspomniano wyżej – jako trzynastolatek. Józef Ludwik był cztery lata młodszy, urodził się w 3 września 1813 r.⁷⁰ Najmłodszy – Ignacy Aleksander Adam przyszedł na świat w pięć lat później, 15 czerwca 1818, świadkowali zaś ksiądz dziekan Dobrowolski, proboszcz Jadowski oraz Szymon Makowski, dziedzic dóbr Palpin⁷¹. Ignacy Wasiłowski nie założył rodziny. Zmarł w Radomiu 4 stycznia 1901 r.⁷² Był on bodaj jedynym krewnym poetki, z którym utrzymywała zażyłość większą aniżeli z własnym ojcem. Stryj był dla niej – jak wynika z listów – największym autorytetem, narodowym bohaterem, bratnią duszą, powiernikiem. Jego sylwetkę, w związku z edycją obszernej korespondencji, której był adresatem, prezentuje wydawca, toteż nie ma potrzeby powtarzać tu rzeczy znanych⁷³. Podobnie rzecz się ma z ustaleniami dotyczącymi ojca poetki; droga życiowa i zawodowa Wasiłowskiego opisane zostały częstokroć w wielu materiałach biograficznych jego sławnej córki.

TURSCY

„Po kądzieli” dziadkami poetki byli: pisarz sądu pokoju Bartłomiej Turski (syn Jakuba i Wiktorii z Sulcowskich) i Tekla z Olszewskich (córka Marcina i Scholastyki ze Śniechowskich), posiadacze ziemscy, właściciele Siecienia w powiecie płockim, gminy Brudzeń. Trzydziestodwuletni Bartłomiej Turski (ur. 1777) poślubił dwudziestoletnią Teklę Olszewską (ur. 1789) w parafii pw. Wszystkich Świętych w Gozdowie, wówczas powiatu mławskiego w dniu 14 lutego 1809 r. Obie rodziny były ziemiańskie, posesjonackie. Turski pochodził z Gulbin (parafia Trąbiny, powiat rypiński), Olszewska z Rempina (parafii gozdowskiej)⁷⁴. Turscy – jak to wynika z metryk chrztu ich potomstwa – pomieszkowali w Siecieniu lub w Płocku. Bartłomiej Turski zmarł w Płocku (gdzie przebywał „na kuracji”) 4 czerwca 1842 r., kilkanaście dni po narodzinach przyszłej autorki *Roty*. Tekla Turska przeżyła męża, zmarła przed rokiem

⁶⁹ T. Czapczyński, *Nieznane listy Marii Konopnickiej*, „Sprawozdanie z Czynności i Posiedzeń Łódzkiego Towarzystwa Naukowego” 1956 (1955), r. 10, s. 11–14.

⁷⁰ O nim w dalszej części tekstu.

⁷¹ USC Kamionna, nr aktu 39 z roku 1818.

⁷² Zyciorys Ignacego Wasiłowskiego omawia dokładnie Jacek Nowak (*Wstęp* [w:] LIW, *passim*), tu również treść aktu zgonu Wasiłowskiego (s. 12).

⁷³ Tamże, s. 5–61.

⁷⁴ USC Gozdowo/parafia rzymskokatolicka Wszystkich Świętych [w:] Archiwum Diecezjalne w Płocku, sygn. 514/53, akt nr 11 z roku 1809.

1850⁷⁵. Bieleccy podają, że na rok przed śmiercią Bartłomieja Turscy sprzedali Siecień, a w roku zgonu spieniężony majątek rozdysponowano równo między potomstwo. Z tych pieniędzy Wasiłowscy kupią w przyszłości dla swego syna Jana niewielki majątek pod Kaliszem.

Turscy mieli dziewięcioro dzieci, wszystkie z nich udało się ustalić dzięki wyszczególnieniu ich w akcie zgonu ojca. Ich metryki urodzenia znajdują się albo w parafii Gozdowo albo w Płocku, rodziły się w Siecieniu, Rempinie, ale przeważnie w Płocku.

Pierworodnym synem Turskich był Kazimierz, dziedzic nadwiślańskiego Murzynowa (1810–1844) żonaty z Różą z Zawiszów (ur. 1824 w Bażniku parafii Skrzyńsko⁷⁶), mieszkał w Murzynowie (parafia Rokicie) i Łękach (parafia Pałuki). Miał czworo dzieci: Emila (1841⁷⁷), Rozalego (1842⁷⁸–1908), Konstancję (1843⁷⁹) oraz zmarłą w dzieciństwie Kazimierę (1844–1847). Kazimierz Turski zmarł przedwcześnie, w trzydziestym trzecim roku życia, w Łękach⁸⁰.

Emilia Teodozja [Święcicka z Babca Więczanki] (1811–1861), w 1831 r. poślubiła Onufrego Święcickiego (1800–przed 1861) syna Franciszka i Marianny z Cętkowskich⁸¹. Mieszkała w Babcu (parafia gmina Rościszewo, powiat sierpecki), dziedzicznej wsi męża, tam zmarła jako wdowa w 1861⁸².

Tertulian Eugeniusz Turski (1812⁸³–1813) zmarł w niemowlęctwie. O Teodozji Marii urodzonej w 1814⁸⁴ nie udało się zdobyć żadnych informacji. Prawdopodobnie zmarła jako panna.

Ludwika Wiktoria [Rokicka z Borek] (1815⁸⁵–1850⁸⁶), w 1831 r. poślubiła Leona Rokickiego (ur. 1801), syna Jana i Salomei, (wdowca po Praksedzie z Betlejewskich, zm. 1830), dziedzica Borek i Przywitowa. Mieszkała w Borkach parafii Skrwilno w powiecie Rypin. Rokiccy mieli co najmniej⁸⁷ dwóch

⁷⁵ Wynika to z aktu zgonu jej córki, Ludwiki Rokickiej.

⁷⁶ USC Skrzyńsko/parafia rzymskokatolicka św. Wojciecha [w:] Archiwum Państwowe w Kielcach, sygn. 21/599, akt nr 47 z roku 1824.

⁷⁷ USC Rokicie/parafia rzymskokatolicka św. Małgorzaty [w:] Archiwum Państwowe w Płocku, sygn. 50/160, nr aktu 18 z roku 1841.

⁷⁸ Tamże, akt nr 31 z roku 1842.

⁷⁹ USC Pałuki/parafia rzymskokatolicka św. Gotarda [w:] Archiwum Państwowe w Warszawie, (oddział Mława), sygn. 151, akt 113 z roku 1843.

⁸⁰ Tamże, akt nr 18 z roku 1844.

⁸¹ USC Siecień/parafia rzymskokatolicka św. Józefa [w:] Archiwum Państwowe w Płocku, sygn. 50/161, akt nr 1 z roku 1831.

⁸² USC Łukomie/parafia rzymskokatolicka św. Katarzyny [w:] Archiwum Państwowe w Płocku, sygn. 50/194, akt nr 15 z roku 1861.

⁸³ USC Płock/ parafia rzymskokatolicka św. Bartłomieja [w:] Archiwum Państwowe w Płocku, sygn. 50/357, akt nr 5 z roku 1812.

⁸⁴ Tamże, akt nr 125 z roku 1814.

⁸⁵ Tamże, akt nr 38 z roku 1815.

⁸⁶ Tamże, sygn. 50/155, akt nr 90 z roku 1850.

⁸⁷ W akcie zgonu Ludwiki Rokickiej napisano: osierociła troje dzieci.

synów – Artura i Dionizego, ale wychowywali także dwóch synów z pierwszego małżeństwa Rokickiego – Andrzeja i Antoniego. Ludwika zmarła w Płocku.

Irena Hiacynta [Messnerowa z Płocka] (1818⁸⁸–1861⁸⁹), w 1836 r. wyszła za mąż za ewangelika Adolfa Messnera, syna Karola i Szarloty z Petorfów (Peterów) z Mławy, kontrolera Kasy Płockiej. Messnerowie mieli ośmioro dzieci: Eugeniusza, Bronisława, Stanisława, Anastazego, Władysławę, Helenę, Izabelę i Felicję. Irena Turska zmarła w 1861 r.⁹⁰; po jej śmierci, Messner poślubił w Warszawie w 1865 r. wdowę, Walerię Fijałkowską z Dzierzoyńskich⁹¹.

Stanisław Józef Turski (1823⁹²–1895) żonaty z Florentyną z Tuchołków, od 1876 roku mieszkał we wspomnianym przez Konopnicką Żytowie, był ojcem zapamiętanego przez nią Jana (on to pod pseudonimem Agricola napisał o Konopnickiej artykuł *Wieszczka ludu polskiego*⁹³) oraz: Felicji [Antoniowej Lubowidzkiej], Henryka, Zygmunta, Wandy [Ludwikowej Zakrzewskiej], Zofii Kornelii, Stanisława, Waclawa.

Najmłodszy syn Bartłomieja i Tekli Turskich, Ferdynand Franciszek urodził się w 1826⁹⁴, nie ożenił się. Mieszkał w Płocku, zmarł w szpitalu św. Trójcy w 1892 r.⁹⁵

RODZICE I RODZEŃSTWO

Józef Ludwik, ojciec Marii Konopnickiej, urodził się 3 września 1813 r. w Barchowie, jako czwarte (lub piąte) dziecko Stanisława i Rozalii z Paczuskich Wasiłowskich, świadkami ceremonii byli dwaj „urodzeni”, pełniący funkcje zastępców wójtów: gminy jądowskiej – Kazimierz Grabowski oraz gminy kamionowskiej – Jan Jemielita⁹⁶.

Scholastyka Romana Turska (1820–1854), matka poetki, urodziła się 8 lutego 1820 r. przy ulicy Kolegialnej 317 w Płocku jako siódme z kolei dziecko Bartłomieja i Tekli z Olszewskich Turskich. Świadkami byli: Błażej Słuchocki, były prezydent powiatu płockiego oraz Jan Karol Strzegowski, adiunkt w Komisji Województwa Płockiego⁹⁷.

⁸⁸ USC Gozdowo, akt nr 10 z roku 1818.

⁸⁹ USC Płock, sygn. 50/155, akt nr 156 z roku 1861.

⁹⁰ Tamże, akt nr 156 z roku 1861.

⁹¹ USC Warszawa/parafia rzymskokatolicka św. Jana Chrzciciela [w:] Archiwum Państwowe w Warszawie, sygn. 72/161, akt nr 155 z roku 1965.

⁹² USC Płock, sygn. 50/357, akt nr 62 z roku 1823.

⁹³ Artykuł ukazał się w „Nowej Gazecie” 1910, nr 474.

⁹⁴ USC Płock, akt nr 105 z roku 1826.

⁹⁵ Tamże, akt nr 63 z roku 1892.

⁹⁶ USC Kamionna, akt nr 43 z roku 1813.

⁹⁷ USC Płock, sygn. 50/357, akt nr 123 z roku 1820.

6 sierpnia 1839 roku w Siecieniu, parafii rzymskokatolickiej pw. św. Józefa dwudziestosześcioletni Wasiłowski, „adiunkt sekcji prawnej Rządu Gubernialnego” poślubił dziewiętnastoletnią Turską. Świadcami byli krewni panny młodej: jej szwagier, Onufry Święcicki, dziedzic Babca oraz brat, Kazimierz Turski, dziedzic Murzynowa. Intercyzy, mimo zapewne sporych różnic majątkowych, nie podpisano⁹⁸. Wkrótce Wasiłowscy wyjechali do Warszawy, gdzie Józef podjął tymczasowo obowiązki asesora w prokuraturii generalnej.

W Warszawie na świat przyszła pierworodna córka Wanda Zenobia⁹⁹. Metryki jej chrztu próżno jednak szukać w parafiach warszawskich. Mogła znajdować się w parafii Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny na Nowym Mieście, tylko tu bowiem brakuje rocznika 1840. Wanda urodziła się w tymże roku między majem a październikiem. Wraz z Marią uczęszczała na pensję Sióstr Sakramentek w Warszawie¹⁰⁰. W lutym 1861 r. w Kaliszu Wanda Wasiłowska wyszła za mąż za Walentego Gorczyckiego¹⁰¹, syna Leona i Anieli (Angeli) z Jasińskich, urodzonego w 1830 r. w Rachowie (parafii Malanów pod Turkiem)¹⁰² i zamieszkała we wsi dziedzicznej Gorczyckiego, Kozuby Nowe parafii Sędziejowice pod Łaskiem, w latach siedemdziesiątych (a może i 1. poł. osiemdziesiątych) małżonkowie mieszkali zaś w Słupi koneckiej w parafii Pilczyce (po sprzedaży majątku Kozuby), gdzie urodził się ich najmłodszy syn – Karol. O jej usposobieniu można nabrać wyobrażenia, czytając list Konopnickiej do Orzeszkowej, która pamięta obie siostry z czasów warszawskich; pisze poetka: „Słowa Twojej pamięci przesłałam Wandzie; ale list od niej bywa takim fenomenem, że chyba nie doczekam go się tak rychło. Wanda jest zawołaną gosposią – i wszystko u niej znaleźć można prócz piór, atramentu, papieru. Jest Martą, ale nie Twoją, Elizo¹⁰³, tylko tą, co się «krząta koło wiała»¹⁰⁴. Według metryk z parafii Sędziejowice, Gorczyccy byli rodzicami: Stanisława (zmarłego w niemowlęctwie w 1862¹⁰⁵) Jadwigi (listopad 1862)¹⁰⁶,

⁹⁸ USC Siecień, akt nr 2 z roku 1839.

⁹⁹ Dowodzi tego zapis w akcie jej małżeństwa.

¹⁰⁰ Wspomina ją w swoim liście z 17 lutego 1879 r. Eliza Orzeszkowa (M. Konopnicka, *Korespondencja*, t. 2, red. K. Górski i inni, oprac. E. Jankowski, Wrocław 1972, s. 16).

¹⁰¹ USC Kalisz/parafia rzymskokatolicka św. Mikołaja [w:] Archiwum Państwowe w Kaliszu, sygn. 11/691, akt nr 8 z roku 1861.

¹⁰² USC Malanów/parafia rzymskokatolicka św. Stanisława i św. Mikołaja [w:] Archiwum Państwowe w Poznaniu (oddział Konin), sygn. 54/782 akt nr 20 z roku 1830.

¹⁰³ Aluzja do powieści tendencyjnej *Marta*, w której pokazała Orzeszkowa problem kobiet w dobie powojennej wynikający z braku praktycznego wykształcenia i przygotowania do podjęcia pracy.

¹⁰⁴ *List Marii Konopnickiej do Elizy Orzeszkowej a dnia 2 kwietnia 1879* [w:] M. Konopnicka, *Korespondencja*, t. 2, s. 19.

¹⁰⁵ USC Sędziejowice/ parafia rzymskokatolicka św. Marii Magdaleny i św. Klemensa [w:] Archiwum Państwowe w Łodzi, sygn. 39/1660, akty nr 6 i nr 38 z roku 1862.

¹⁰⁶ Tamże, akt nr 48 z roku 1862.

która wyszła za mąż za poetę Jana Nitowskiego¹⁰⁷ a zmarła w roku 1914¹⁰⁸. A także: Marii¹⁰⁹, Zygmunta¹¹⁰, wspomnianego wyżej Karola (1878) ożenionego później z Sabiną Kowalewską¹¹¹ oraz Scholastyki (za Feliksem Dutkowskim¹¹²). W Warszawie na Nowym Świecie pod nrem 70 Gorczyccy prowadzili magazyn z kapelusznami¹¹³. Wanda Gorczycka zmarła w Warszawie 26 maja 1886 r.¹¹⁴ Konopnicka donosiła o tym nagłym i smutnym dla siebie zdarzeniu w kilka dni później Ernestowi Schwab-Połabskiemu, podając jako przyczynę śmierci – aneuryzm serca¹¹⁵. Z aktu zgonu wynika, że Gorczycka pozostawiła owdowiałego męża.

Wasiłowscy nie zabawili w Warszawie chyba nawet roku. Jesienią lub zimą 1840 r. przyjechali do Suwałk, gdzie Wasiłowski objął stanowisko obrońcy prokuratury w guberni suwalskiej¹¹⁶. Zamieszkali w domu rejenta Jana Zapiórkiewicza¹¹⁷. Tu urodziło się pięcioro dzieci: Maria, Jan, Laura, Zofia i Jadwiga.

Maria Stanisława, przyszła poetka, urodziła się 23 maja 1842 roku, ale ceremonia chrztu odbyła się dopiero w cztery miesiące później – 23 września (z powodu – jak zapisano w akcie „słabości zdrowia ojca dziecięcia”). Rodzicami chrzestnymi Marii byli: Józef Smoliński, naczelnik Sekcji Ekonomicznej przy Rządzie Gubernialnym Augustowskim i Karolina (Katarzyna?) Wietcka¹¹⁸,

¹⁰⁷ USC Warszawa/parafia rzymskokatolicka św. Aleksandra, akt nr 146 z roku 1889. O tym ślubie donosi Konopnicka swojej córce Zofii, nie szczędząc szyderstwa: „Nitouche już po ślubie. Miałam być na nim, ale zasnęłam. Któż to słyszał zenić się o 9 rano. Wszystko to było ni w pięć, ni w dziewięć. Zamiast, co byłoby najstosowniejszym w tej porze [ślub odbywał się w lipcu] i w ich położeniu, wziąć ślub w zwykłym spacerowym ubraniu, w gronie najbliższych, a do kościoła przyjść najlepiej pieszo, to wynajęli karety i naspraszali gości; Jadzia zaś miała krótką białą suknię i długi welon. Po ślubie Nitouche pojechał z nią do Wilanowa. Byli potem u mnie. Ona małowówna, on z przygnębioną miną. Spytałam go, dlaczego taki bez humoru? On na to rzekł: »Jestem jak człowiek, który wziął pałkę w łeb, i dotąd przyjsć do siebie nie mogę« – przy Jadwidze. No, ten przynajmniej nie zadaje trudu, aby się okazać małżonkiem zakochanym. Jadzia zaś topnieje w nim cała. Teraz pojechali do Częstochowy, *List z dnia 8 lipca 1889*, LSC, s. 57.

¹⁰⁸ Poetka interesuje się życiem Jadwigi z Gorczyckich i jej męża Jana Nitowskiego, wiele w listach komunikatów o ich codzienności w Warszawie, a po wyjeździe Konopnickiej za granicę, pytania o ich losy.

¹⁰⁹ USC Sędziejowice, akt nr 59 z roku 1863.

¹¹⁰ USC Sędziejowice, akt nr 67 z roku 1865.

¹¹¹ USC Warszawa/ parafia rzymskokatolicka Matki Boskiej Loretańskiej [w:] Archiwum Państwowe w Warszawie, sygn. 72/163, akt nr 224 z roku 1901.

¹¹² USC Warszawa/ parafia rzymskokatolicka św. Aleksandra, akt nr 366 z roku 1897.

¹¹³ *Księga adresowa miasta Warszawy na rok 1896*, s. 47.

¹¹⁴ USC Warszawa/ parafia rzymskokatolicka św. Aleksandra, akt nr 310 z roku 1886.

¹¹⁵ *List Marii Konopnickiej do Ernesta Schwaba-Połabskiego z dnia 31 maja 1886* [w:] M. Konopnicka, *Korespondencja...*, t. 1, s. 202.

¹¹⁶ Zgodnie z ustaleniami Z. Filipowicza, *Suwalskie lata Marii Konopnickiej*, Warszawa: Sport i Turystyka 1976, s. 7.

¹¹⁷ Jan Zapiórkiewicz był ojcem Kazimierzy i Wandy, właścicielek działającej w Suwałkach w latach pięćdziesiątych pensji dla dziewcząt.

¹¹⁸ Katarzyna Wietcka była żoną naczelnika Sekcji Dóbr w Wydziale Skarbowym Rządu Gubernialnego w Suwałkach, zob. Z. Filipowicz, dz. cyt., s. 18.

naczelnikowa¹¹⁹. 10 września 1862 r. w kaliskim kościele św. Mikołaja dwudziestoletnia Maria poślubi starszego o lat dwanaście Jana Jarosława Konopnickiego, urodzonego w Młynach Piekarskich syna Wawrzyńca i Katarzyny z Pągowskich¹²⁰, a świadkami ceremonii będą szwagier poetki, Walenty Gorczycki oraz brat pana młodego, Eugeniusz Konopnicki¹²¹. Zamieszka z mężem najpierw w Bronowie, potem w Gusinie. Z tego związku narodzi się ośmioro dzieci: Tadeusz (1863) ożeniony z Emilią z Kłokockich, zmarli w niemowlęctwie bliźnięta Stefan i Władysław (1864), Stanisław (1865), Zofia [Mickiewiczowa, primo voto Królikowska] (1866), Helena (1867), Jan (1868), dwukrotnie żonaty: z Jadwigą Brzozowską, a następnie Jadwigą Rajkowską, oraz Laura [Pytlińska] (1870)¹²².

Jedyny brat Marii, Jan Jarosław Wasiłowski urodził się 27 grudnia 1843 r., a podawali go do chrztu Antoni Bądkowski, „prokurator królewski” z żoną, Izabellą¹²³. Jan Wasiłowski był studentem politechniki w Liege. Wspólnie z kolegami z uczelni, m.in. Stanisławem Gayem, Henrykiem Plewińskim, Stanisławem Żurkowskim, Janem Borkowskim, zaopatrzwszy się w broń, włączył się do działań powstańczych. Przyjęto za pewnik, że zginął podczas potyczki pod Krzywosądzem 19 lutego 1863 r. Nie ma jednak aktu jego zgonu w parafii Krzywosądz. Nie odnotowuje go również Stanisław Zieliński w *Bitwach i potyczkach 1863–1864*. Taką wersję podała Maria Konopnicka i wszyscy badacze tę informację powtarzali, uznając za oczywistą. Tymczasem istnieje przekaz, który burzy tę rzekomą oczywistość, jest to fragment reminiscencji Jana Łukasza Borkowskiego¹²⁴ [*Wspomnienie o kampanii krzywosądeckiej*], kolegi Wasiłowskiego z Liège:

Mówiono mi – pisze memuarysta – że Wasiłowski Jan, brat znanej poetki Konopnickiej, także ciężko ranny, kilka dni żył jeszcze, przechowany u włościanina, miał czas przed śmiercią zapisać swój folwarczek, przekazany od dziadka pod Kaliszem, swojemu zbawcy. Ojciec jego był rejentem w Kaliszu.¹²⁵

Przy interpretacji tego fragmentu, jakże rewelacyjnego wobec dotychczasowych relacji, należy wziąć pod uwagę subiektywizm pamiętnikarza oraz wtór-

¹¹⁹ USC Suwałki/parafia rzymskokatolicka św. Aleksandra [w:] Archiwum Państwowe w Suwałkach, sygn. 63/165, nr aktu 296 z roku 1842.

¹²⁰ USC Dobra/parafia rzymskokatolicka Narodzenia Najświętszej Marii Panny [w:] Archiwum Państwowe w Łodzi, sygn. 54/743, akt nr 20 z roku 1830.

¹²¹ USC Kalisz/parafia rzymskokatolicka św. Mikołaja [w:] Archiwum Państwowe w Kaliszu, sygn. 53/3647, akt nr 46 z roku 1862.

¹²² Dokładne informacje wraz z lokalizacjami aktów zob. D. Samborska-Kukuć, *Progenitura Marii i Jarosława Konopnickich w świetle odnalezionych metryk* [w:] taż, *Od Puttkamerów do Konopnickich. Rewizje i rekonstrukcje biograficzne*, Warszawa 2016, s. 196–207.

¹²³ USC Suwałki/parafia rzymskokatolicka św. Aleksandra [w:] Archiwum Państwowe w Suwałkach, sygn. 63/165, nr aktu 61 z roku 1844.

¹²⁴ Jan Łukasz Borkowski (1841–1917) – syn Stanisława i Eustachii z Czarnomskich, studiował razem z Wasiłowskim w Liege.

¹²⁵ J. Ł. Borkowski, [*Wspomnienie o kampanii krzywosądeckiej*] [w:] *Spiskowcy i partyzanci 1863 roku*, oprac. S. Kieniewicz, Warszawa 1967, s. 212.

ność przekazu („mówiono mi”), niemniej jednak wnosi on sporo: po pierwsze pozwala przesunąć w czasie zgon Wasiłowskiego oraz wytłumaczyć absencję metryki zgonu w parafii Krzywosądz¹²⁶ i w ewidencjach Zielińskiego. Zapewne więc Wasiłowski umarł we wsi nieprzynależącej do parafii Krzywosądz (sprawdzano najbliższą parafię: Sędzin – bez rezultatu) i został pochowany nie w zbiorowej mogile na skraju lasu koło wsi Borowo, ale być może w osobnej, gdzieś w Ziemi Radziejowskiej. Nic dziwnego, że Konopnicka, szukająca jego grobu w Krzywosądzu, nic nie znalazła, żal Antygony odnotowawszy we *Wrażeniach z podróży*: „O mogile twojej ptacy tylko wiedzą, a zna ją rosa polna, co przychodzi płakać nad samotnymi grobami”¹²⁷. Fascynująca jest wzmianka o darowiźnie młodego Wasiłowskiego, co w dobie gorączkowego uwłaszczenia ma znamiona szczególne. O jaki folwark chodziło? Czy o jakieś dotąd nieujawnione dobra Stanisława Wasiłowskiego, który chciał wyposażyć jedyne dziecko nazwiska, co podpowiadałaby logika? Dzięki ustaleniom Bieleckich wiemy, że nie. Był to bowiem „majątek pod Kaliszem”, spadek po matce, Scholastyce Wasiłowskiej. O jaki folwark chodziło, nie wiadomo wobec braku obszerniejszych wyjaśnień autorów *Cienia z nieba*¹²⁸.

Trzecia córka Wasiłowskich – Laura Celina przysłała na świat 6 stycznia 1846 r. Antoni Łubiński, naczelnik sekcji skarbowej i Aniela Smolińska, córka Józefa Smolińskiego¹²⁹ byli jej rodzicami chrzestnymi. Laura, podobnie jak jej starsze siostry, zostanie wydana za mąż (w 1864?) za ziemianina. Jej mężem będzie Kazimierz Stanisławski, syn Ignacego i Romany z Truszkowskich, dziedzic wsi Łęki w Piotrkowskiem (tamże urodzony w 1829 r.¹³⁰). Owocem związku będzie czworo dzieci: Adam Ignacy (1865¹³¹, ożeniony z pisarką Wandą Kamocką¹³²) Ignacy Emanuel (1867¹³³ zmarły w niemowlęctwie), Marianna

¹²⁶ W łacińskojęzycznych księgach zgonów tej parafii pod dniem 19 lutego wpisani są łącznie trzej bracia Czajkowscy: Antoni, Marian i Marceł synowie Józefa i Heleny Kolankiewicz z Tuczna.

¹²⁷ M. Konopnicka, *Wrażenia z podróży* [w:] *taż*, *Pisma zebrane*, t. 1, red. A. Brodzka, Warszawa 1974, s. 122.

¹²⁸ Obszerniej o tym: D. Samborska-Kukuć, „O mogile twojej ptacy tylko wiedzą, a zna ją rosa polna, co przychodzi płakać nad samotnymi grobami”. *Marii Konopnickiej wspomnienie brata-powstańca* [w:] *taż*, *Płacz Antygony. O ludziach powstania styczniowego*, Łódź 2017.

¹²⁹ Z. Filipowicz, dz. cyt., s. 12.

¹³⁰ USC Wygiełzów/parafia rzymskokatolicka Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny [w:] Archiwum Państwowe w Łodzi, sygn. 48/322, akt nr 15 z roku 1829. Informacja Bieleckich, że Stanisławski był lekarzem, nie potwierdziła się w żadnym akcie urodzenia jego dzieci. Z pewnością jednak nie mieszkał w Łodzi.

¹³¹ Tamże, akt nr 91 z roku 1865.

¹³² USC Łódź/parafia rzymskokatolicka Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny [w:] Archiwum Państwowe w Łodzi, sygn. 1562, akt nr 115 z roku 1896.

¹³³ USC Wygiełzów, akt nr 7 z roku 1867.

(1870¹³⁴, późniejsza Zygmunta Zawadzka) i Kazimierz (1872¹³⁵–1879¹³⁶). Laura umarła 1/13 listopada 1876 roku w Łękach Szlacheckich parafii Wygieźzów¹³⁷. To właśnie u niej/przy niej, a nie u młodszej córki, Jadwigi Węglińskiej¹³⁸, mieszkać będzie ojciec Józef Wasiłowski, najpierw przed swoim drugim małżeństwem, potem po śmierci Laury, gdzie umrze w 1878 r. na zawał; w dwa lata później, również w Łękach, życie zakończy jego zięć, Kazimierz Stanisławski¹³⁹, rok wcześniej pochowawszy siedmioletniego syna, Kazimierza. Z aktu ślubu jego córki Marianny wynika, że nieletni Adam i Marianna mieszkali we wsi Mniszek parafii Leźnica Mała pod Łęczycą¹⁴⁰ – zapewne u kogoś z rodziny.

Czwarta z kolei będzie Zofia. Słabość nowo narodzonego dziecka skłoni ojca do chrztu z wody w dniu jego urodzenia, tj. 24 maja 1847 r.¹⁴¹ Dziewczynka, mająca za matkę chrzestną akuszerkę odbierającą poród, żyła tylko jeden dzień, ale zgon zgłoszono dopiero po półtorarocznym okresie¹⁴².

Piąta córka Wasiłowskich, Jadwiga Julia urodziła się 29 sierpnia 1848 r., ceremonii chrztu dopełnili rodzice chrzestni: Ignacy Bańkowski, prezes trybunału cywilnego oraz Izabella Noskowiczowa, prokuratorowa¹⁴³. W 1867 r. wyszła za mąż za starszego o lat dziewięć Zygmunta Węglińskiego (ur. 1839), syna Andrzeja i Pelagii z Wolskich¹⁴⁴, urodzonego w Gospodarzu dzierżawcy wsi Kąciki parafii Drużbice (koło Bełchatowa). Węglińscy mieli troje dzieci: Kazimierza Walentego (1868¹⁴⁵), Bronisławę Józefę (1869¹⁴⁶), późniejszą Adamową Chrzanowską¹⁴⁷ i Jana Zygmunta (1870¹⁴⁸). W liście Konopnickiej z dnia 18 paź-

¹³⁴ Tamże, akt nr 107 z roku 1872.

¹³⁵ Tamże, akt nr 108 z roku 1872.

¹³⁶ Tamże, akt nr 35 z roku 1879.

¹³⁷ Tamże, akt nr 39 z roku 1876.

¹³⁸ W biografii poetki ta informacja ma charakter repetycji, trudno dziś nawet ustalić jej prymarne źródło; jest ona również umieszczona w przypisach do wydanej niedawno korespondencji poetki z Ignacym Wasiłowskim, LIW, s. 47.

¹³⁹ USC Wygieźzów, akt nr 18 z roku 1880.

¹⁴⁰ USC Leźnica Mała/parafia rzymskokatolicka św. Marii Magdaleny [w:] Archiwum Państwowe w Łodzi, sygn. 39/1872, akt nr 14 z roku 1889.

¹⁴¹ USC Suwałki, akt nr 245 z roku 1847.

¹⁴² Tamże, akt nr 377 z roku 1848.

¹⁴³ Tamże, akt nr 354 z roku 1848.

¹⁴⁴ USC Warszawa/parafia rzymskokatolicka św. Krzyża [w:] Archiwum Państwowe w Warszawie, sygn. 72/158, akt nr 26 z roku 1867. „Kurier Warszawski” 1867 nr 30 donosił: „Dziś, o godz. 11ej rano, w Kościele parafialnym Św. Krzyża, pobłogosławiony został związek małżeński Pana Zygmunta Węglińskiego, dziedzica wsi Kąciki, w powiecie petrokowskim, z Panną Jadwigą Wasiłowską, córką dziedzica wsi Łęki, w pow[iecie] sieradzkim” (s. 3).

¹⁴⁵ USC Drużbice/parafia rzymskokatolicka św. Rocha [w:] Archiwum Państwowe w Łodzi, sygn. 39/1461 akt nr 149 z roku 1868.

¹⁴⁶ Tamże, akt nr 62 z roku 1869.

¹⁴⁷ USC Bęczkowice/ parafia rzymskokatolicka Zesłania Ducha Świętego [w:] Archiwum Państwowe w Łodzi, sygn. 48/249, akt nr 5 z roku 1896.

¹⁴⁸ USC Drużbice, akt nr 65 z roku 1870.

dziennika 1888 r. wspomina się Jędrka Węglińskiego, który ożenił się z panną Wrońską¹⁴⁹. Przypis Leny Magnone, która identyfikuje go jako syna Jadwigi, nie jest właściwy i należy go skorygować: ów Jędrak to Andrzej Kazimierz Węgliński (ur. w 1862), syn z pierwszego małżeństwa szwagra poetki¹⁵⁰, urodzony w Gospodarzu (parafia Rzgów), a panna Wrońska to Maria Pelagia Wrońska, córka Stanisława i Izabeli z Leszczyńskich¹⁵¹. Z dalszej korespondencji wynika, że poetka utrzymywała sporadyczne kontakty z Andrzejem Węglińskim¹⁵².

Jadwiga Węglińska, podobnie jak pierwsza żona Węglińskiego, umarła bardzo młodo, w dwudziestym czwartym roku życia, także w Kąciku 27 marca/8 kwietnia 1872 r.¹⁵³ Wdowiec, ledwie odczekawszy rok, ożenił się po raz kolejny, w Sieradzu z wdową Marią Wągrowską z Lewickich¹⁵⁴. Umarł w Bęczkowicach w 1893 r.¹⁵⁵

Józef i Scholastyka Wasiłowscy opuścili Suwałki wczesną jesienią 1849 r.¹⁵⁶ i przybyli do Kalisza, gdzie Józef objął stanowisko obrońcy prokuraturii przy trybunale i patrona trybunału cywilnego. Tu 5 lutego 1850 r. urodziła się ich najmłodsza córka, Celina Maria, rodzicami chrzestnymi zostali Franciszek Czernicki, major wojsk cesarskich i Izabela Rembielińska¹⁵⁷. Około 1870 r.¹⁵⁸ poślubiła prawnika Tytusa Antoniego Bartolda, ur. w Przasnyszu, w 1833 r., syna Antoniego (sędziego kryminalnego) i Tekli z Niskich¹⁵⁹. Po ślubie Bartoldowie zamieszkali w Kaliszu. Potomstwa nie mieli. Bartold zmarł w Kaliszu w 1876 r.¹⁶⁰ Wdowa w 1877 r. wyszła powtórnie za mąż za Włodzimierza Józefa Świrskiego, ur. ok. 1848 r., syna Michała i Eleonory z Drylskich, pochodzącego z Radomia, rotmistrza 2. Aleksandryjskiego Pułku Dragonów¹⁶¹. Włodzimierz i Celina Świrscy mieli troje dzieci: córkę Małgorzatę, ur. 1879 r. w Warsza-

¹⁴⁹ LSC, s. 40.

¹⁵⁰ Pierwszą żoną Kazimierza Węglińskiego była Kazimiera z Kieszczyńskich ur. w 1844 w Pabianicach, zmarła w Kąciku 1866, mając lat 22. Z pierwszego małżeństwa miał Węgliński jeszcze jednego syna Włodzimierza Cypriana (ur. 1864).

¹⁵¹ USC Warszawa/parafia św. Aleksandra, akt nr 272 z roku 1888.

¹⁵² LSC, s. 170.

¹⁵³ USC Drużbice, akt nr 22 z roku 1872.

¹⁵⁴ USC Sieradz/parafia rzymskokatolicka (kolegiata Wszystkich Świętych) [w:] Archiwum Państwowe w Łodzi, sygn. 39/1663, akt nr 29 z roku 1873.

¹⁵⁵ USC Bęczkowice, akt nr 67 z roku 1893.

¹⁵⁶ Z. Filipowicz, dz. cyt., s. 16; H. Sutarzewicz, *Asnyk, Konopnicka i Dąbrowska*, s. 22.

¹⁵⁷ H. Sutarzewicz, *Z Suwałk do Kalisza* [w:] *Śladami życia i twórczości*, s. 318 (przypis 80).

¹⁵⁸ Zapewne jak jej starsza siostra Jadwiga w parafii św. Krzyża w Warszawie – akta z lat 1869–1871 zaginęły.

¹⁵⁹ USC Przasnysz/parafia rzymskokatolicka św. Wojciecha [w:] Archiwum Państwowe w Warszawie (oddział Pułtusk), sygn. 79/104, akt nr 127 z roku 1833.

¹⁶⁰ USC Kalisz/parafia św. Mikołaja, akt nr 125 z roku 1876.

¹⁶¹ USC Warszawa/parafia rzymskokatolicka Narodzenia Najświętszej Marii Panny [w:] Archiwum Państwowe w Warszawie, sygn. 72/1217, akt nr 103 z roku 1877.

wie¹⁶² [późniejszą Łyszkowską, Iv-o Kucharską] oraz dwu synów – Jerzego (1882–1959)¹⁶³, admirała marynarki wojennej i Michała (1885–1942) urodzonych w Kaliszu (zmarłych na emigracji). Świrscy w 2. poł lat osiemdziesiątych mieszkali gdzieś w Ziemi Łódzkiej, co wynika z listów Konopnickiej, w których pisze o procesie sądowym z jej mężem, Jarosławem¹⁶⁴. Włodzimierz Świrski zmarł nagle w Warszawie (dokąd przyjechał z prowincji) w 1892 r.¹⁶⁵, pozostawiwszy owdowiałą żonę. Konopnicka utrzymywała z siostrą ścisły kontakt; Celina odwiedziła ją w latem 1904 r. w Żarnowcu¹⁶⁶. Z listów Konopnickiej wynika, że pomieszkiwała u jej córki, Laury Pytlińskiej (przy Foksal 16). Około 1906 r. Świrska zamieszkała u córki, Małgorzaty Łyszkowskiej w Rytwianach pod Staszowem. Mąż Małgorzaty, Adam, był urzędnikiem w cukrowni rytwiańskiej¹⁶⁷; Łyszkowscy mieli jedno dziecko, córkę Różę (ur. 1907¹⁶⁸). O posadę dla Łyszkowskiego w rytwiańskiej cukrowni wystarczył się stryj, tj. młodszy brat Włodzimierza, Stefan Świrski ur. w 1863 r.¹⁶⁹, który mieszkał tu co najmniej od 1900 r. z żoną Walerią z Ciepiewskich i dziećmi, m.in. synem Jerzym Świrskim (ur. 1903), znanym później poetą i działaczem ludowym. Jako urzędnik w rytwiańskiej cukrowni Stefan Świrski zajmował mieszkanie w pałacu, należącym wówczas do Potockich. Celina Świrska umarła w Rytwianach 11/24 maja 1915 roku¹⁷⁰.

29 marca 1854 r. umarła w Kaliszu trzydziestoczteroletnia Scholastyka z Turskich Wasiłowska¹⁷¹. Pozostawiła męża z sześciorgiem nieletnich dzieci; najstarsza Wanda miała czternaście lat, najmłodsza Celina – cztery. Przez co najmniej dziesięć lat Wasiłowski z dziećmi mieszkał w Kaliszu, ale od połowy lat sześćdziesiątych, już po ślubie Wandy i Marii, zapewne też po wyjeździe Jana do Liège, przeniósł się wraz z Jadwigą i Celiną do córki Laury Stanisławskiej mieszkającej w Łękach Szlacheckich (wynika to z aktu ślubu córki Jadwigi).

¹⁶² USC Warszawa/ parafia rzymskokatolicka św. Antoniego [w:] Archiwum Państwowe w Warszawie, sygn. 72/1218, akt nr 61 z roku 1879.

¹⁶³ USC Kalisz/św. Mikołaja, akt nr 242 z roku 1882.

¹⁶⁴ List z dnia 13 grudnia 1888, LS.

¹⁶⁵ USC Warszawa/ św. Aleksandra, akt nr 491 z roku 1892. O niejasnych okolicznościach zgonu Świrskiego pisze Konopnicka do Królikowskich w liście z 3 października 1892, LSC, s. 252.

¹⁶⁶ M. Konopnicka, *Korespondencja*, t. 2, s. 139.

¹⁶⁷ Małgorzata Świrska była jego drugą żoną, po Elżbiecie z Piotrowskich. Z pierwszego małżeństwa Łyszkowski miał syna Juliana i dwie córki: Mariannę i Weronikę.

¹⁶⁸ USC Staszów/parafia rzymskokatolicka św. Bartłomieja [w:] Archiwum Państwowe w Kielcach (oddział Sandomierz), sygn. 24/246, akt nr 197 z roku 1907.

¹⁶⁹ USC Radom/parafia rzymskokatolicka św. Jana [w:] Archiwum Państwowe w Radomiu, sygn. 58/156, akt nr 459 z roku 1863. Rodzina Świrskich był bardzo liczna, dzieci przychodziły na świat od roku 1845 (Michał) po 1865 (Stanisława). Włodzimierz miał jeszcze kilkanaścioro rodzeństwa.

¹⁷⁰ USC Staszów, akt nr 102 z roku 1915.

¹⁷¹ USC Kalisz/św. Mikołaja, akt nr 78 z roku 1854.

W lutym 1867 r., trzynaście lat po śmierci pierwszej żony, ożenił się powtórnie – z Aleksandrą Turowiczówną (1838¹⁷²–1912¹⁷³), córką Aleksandra i Ludwiki z Piotrowskich¹⁷⁴. Małżeństwo, po zawarciu intercyzy, zamieszkało przy ul. Nowolipie. Z tego związku przyszło na świat dwóch synów (przyrodnicich braci poetki!): Stanisław Józef (ur. w grudniu 1867¹⁷⁵) i Michał Tadeusz (ur. w czerwcu 1873¹⁷⁶) oraz córka Felicja Antonina (ur. w czerwcu 1876)¹⁷⁷.

Wbrew przekazowi Konopnickiej, Wasiłowski nie umarł w Warszawie; już nekrolog z „Gazety Warszawskiej”, gdzie czytamy: „[...] te kilka wyrazów należnego zmarłemu wspomnienia niechaj zastąpią grudkę poświęconej ziemi, której z powodu odległego miejsca zgonu ś. p. Józefa, koledzy na jego mogiłę przyrzucić nie mogli”¹⁷⁸, słowem poetki przeczył. Bardziej konkretne informacje przekazała redakcja „Kuriera Warszawskiego”: „Śp. Józef Wasiłowski, były radca prokuratorii w Królestwie Polskim, ostatnio emeryt, kawaler orderów, zmarł przeżywszy lat 65, w dniu 26 marca 1878 r. życie zakończył w dobrach Łęki Szlacheckie w Piotrkowskim, gdzie został pochowany obok swojej córki¹⁷⁹”. Akt zgonu ojca Konopnickiej znajduje się w parafii Wygiełzów¹⁸⁰; według niego Wasiłowski umarł 15/27 marca, zgon zgłaszali miejscowi, tj. łąccy włościanie: Balcer Kędziaż i Mateusz Zawiasa. Przekazane przez nich informacje nie były dokładne, co utrwalone zostało w metryce. Mogiła Józefa Wasiłowskiego i jego córki Laury Stanisławskiej, a nie Jadwigi Węglińskiej, zachowały się, znajdują się na nieodległym od Łek Szlacheckich cmentarzu w Ręcznie.

Dzięki kwerendum archiwalnym udało się wyprowadzić dość szczegółowe linie genealogiczne rodziny Marii Konopnickiej, która niezwykle ascetycznie i tylko okazjonalnie wypowiadała się o swojej prywatności. Ustalenia potwierdziły mazowieckie korzenie poetki, pokazując w zasadniczych punktach dzieje jej rodu (daty narodzin i śmierci, miejsca zamieszkania, niekiedy też społeczne funkcje, zawody, potomstwo etc.), pozwoliły sprecyzować personalia osób pojawiających się w jej adnotacjach korespondencyjnych, a także dokonać korekt w badaniach już podejmowanych w przeszłości. Zwłaszcza informacje dotyczące rodziców i rodzeństwa Konopnickiej odświeżyły i dookreśliły losy najbliższych poetce krewnych. O ile utrzymywała ona ścisły i dozgonny kontakt z siostrami, trudno raczej, czerpiąc z listów i metryk, uznać jej stosunki ze starszym pokoleniem, m.in. babką po mieczu, Rozalią Wasiłowską, która umarła, gdy poetka

¹⁷² USC Warszawa/św. Jana Chrzciciela, akt nr 636 z roku 1838.

¹⁷³ USC Warszawa/ parafia rzymskokatolicka św. Barbary [w:] Archiwum Państwowe w Warszawie, sygn. 72/121, akt nr 1000 z roku 1912.

¹⁷⁴ USC Warszawa/św. Jana Chrzciciela, akt nr 34 z roku 1867.

¹⁷⁵ USC Warszawa/Narodzenia Najświętszej Marii Panny, akt nr 172 z roku 1867.

¹⁷⁶ Tamże, akt nr 587 z roku 1873.

¹⁷⁷ Tamże, akt nr 690 z roku 1876.

¹⁷⁸ Nekrolog, „Gazeta Warszawska” 1878, nr 86, s. 4.

¹⁷⁹ „Kurier Warszawski” 1878, nr 79, s. 4.

¹⁸⁰ USC Wygiełzów, akt nr 12 z roku 1878.

miała lat czterdzieści, za zażyłe. W listach do stryja Ignacego, syna Wasiłowskiej, nie ma o niej żadnej konkretnej wzmianki, nawet w korespondencji tuż po jej śmierci (z roku 1881). Poetka przyzna się zresztą, że nigdy nie odwiedziła swoich dziadków. Być może był to wpływ ojca, a być może motywowana szczególnie potrzebą samodzielności i samowystarczalności niechęć Konopnickiej do rodzinnych konfidencji.

Dorota Samborska-Kukuć

THE ANCESTORS AND SIBLINGS OF MARIA KONOPNICKA:
A GENEALOGICAL AND BIOGRAPHICAL STUDY

Summary

This article presents the results of a genealogical and biographical archive search to collect reliable evidence (chiefly birth certificates) and reconstruct Maria Konopnicka's family tree on as broad a scale as possible, inclusive of both the agnatic and cognitive lines (with the exception of data available from official heraldry guides). On the strength of the newly obtained data we may now introduce some corrections into the established version of Maria Konopnicka's biography and identify a number of persons from Maria Konopnicka's circle of friends, acquaintances and correspondents.

Słowa kluczowe: Maria Konopnicka, biografia.

Key words: Polish literature in the 19th century – biographical research – Maria Konopnicka (1842–1910).